

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

โกวิทย์ วงศ์สุวรรณ, รศ.ดร. (ม.ป.ป.). การเมืองการปกครองไทย:หลายมิติ. ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๕๑). การปกครองคณะสงฆ์ไทย . พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณินันต์ย์ จันทบุตร. (๒๕๓๒). สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม.

จิระโชค (บรรพต) วีระชัย ดร. , สุรพล ราชภัณฑาทาร์กย์ ดร. และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ ผศ.(๒๕๔๒). รัฐศาสตร์ทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คณัฒ ไชยโยธา, รศ. (๒๕๔๘). การเมืองและการปกครองของไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์

ธีรวุฒิ โสภิญญกุล.รศ.ดร. (๒๕๕๐). หลักรัฐประศาสนศาสตร์ . พิมพ์ครั้งที่ ๖. ฉะเชิงเทรา :เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซท.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ). (๒๕๕๐). พระพุทธศาสนากับรัฐธรรมนูญ . พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : แด่สปีด (2545).

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๓๘). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

_____. (๒๕๔๕). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม . พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : สี่ตะวัน.

_____. (๒๕๓๓). รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ฐมจิตฺโต). (๒๕๓๕). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

พิพัฒน์ พสุธารชาติ. (๒๕๔๕). **รัฐกับศาสนา บทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สยาม.

พยอม วงศ์สารศรี. (๒๕๓๔). **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: พิมพ์สุภา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ รัต., สุขุม นวลสกุล รัต., และวิทยา จิตนุพงศ์. (๒๕๔๕). **การเมืองและการปกครองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (๒๕๔๕) **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์, ผศ.ดร. (๒๕๔๘). **หลักรัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดทฤษฎี**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : เวลด์เทรค ประเทศไทย.

สุนทร ณ รังสี. (๒๕๓๐). **สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

แสวง อุดมศรี. (๒๕๓๓). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หนังสือที่พิมพ์เนื่องในโอกาสพิเศษ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมบุญชีวิต**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจัดพิมพ์ ถวายเป็นมูตาสักการะแด่ พระเทพสิริภิมณฑ์ (ธงชัย สุขญาโณ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศวรมหาวิหาร ที่ปรียษาเจ้าคณะภาค ๕ ในมงคลวโรกาสที่ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ในราชทินนามที่พระธรรมสิทธินายก ๕ มิถุนายน ๒๕๔๕.

พระวิสุทธภักตธาดา. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม. พิมพ์มูทิตาจิตในโอกาสที่
พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (ประสิทธิ์ พุทธิมรฺสี ป.ธ.๕, พธ.บ., Ph.D) วัดประยุรวงศาวาส
วรวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ใน
ราชทินนามที่ พระวิสุทธภักตธาดา ๕ ธันวาคม ๒๕๔๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. พิมพ์เนื่องในงาน
สัมมนาทางวิชาการและพิธีลงนามความร่วมมือแลกเปลี่ยนทางวิชาการระหว่าง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่ง
สาธารณรัฐประชาชนจีน วันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๔๗

เอกสาร

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.) คู่มือวิทยากรการเสริมสร้างความรู้
เกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

พระวิสุทธิโสภณ. (๒๕๔๗). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. เอกสารประกอบการเรียนการสอน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์. มนุษย์กับสังคม. เอกสารการสอนชุดวิชา
หน่วยที่ ๑-๗ (พิมพ์ครั้งที่ ๑๔). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วิทยานิพนธ์

ปัญญา ปลายาสิริ (ลักษณะจันทร์), พระมหา. (๒๕๔๘). การศึกษาวิเคราะห์กำเนิดและพัฒนาการ
ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไพฑูริย์ วรรณบุตร, พระมหา. (๒๕๕๐). ประวัติการบริหารคณะสงฆ์ไทย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ยุทธนา ร่มณียชมโม (แก้วกรรหา), พระ. (๒๕๔๗). การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจ้องครณะสงฆ์
ในสมัยพุทธกาล. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ร่วมปรังค์ สวมประจำ. (๒๕๔๘). ผลกระทบของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
 ๒๕๔๐ ที่มีต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
 (ฉบับที่ ๒) ๒๕๓๕. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาทิตย์ อุดมเวที (ชองดี), พระครูปลัด. (๒๕๔๗). การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์
 ของพระเทพโสภณ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการเขตปกครอง
 ภาค ๒ .วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อุดม อนนุตญาโณ (อ้วนผิว), พระมหา. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปกครองคณะสงฆ์
 ระดับภาค : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การปกครองสงฆ์ในเขตปกครองสงฆ์ภาค ๑๐.
 สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สืบค้นทางอินเทอร์เน็ต

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม . (๒๕๕๑).ประวัติความเป็นมา กรมการศาสนา. เข้าถึงได้
 จาก <http://www.dra.go.th/main.php?filename=a๑.๑๘> [๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๑]

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (๒๕๕๑) ประวัติความเป็นมาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่ง
 ชาติ. เข้าถึงได้จาก http://www.onab.go.th/buddhism_power.htm. [๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๑]

Johny007. (๒๕๕๒). การปฏิวัติการเมืองการปกครอง . เข้าถึงได้จาก http://www.yimsiam.com/club/board/topicRead.asp?wbID=kp_memorial&id=000015&page=3&order=desc
 [๑๔ มกราคม ๒๕๕๒]

newssong. (๒๕๕๐). สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกับการสนองงานคณะสงฆ์. เข้าถึงได้จาก

<http://www.yimwhan.com/board/show.php?user=newssong&topic=1&Cate=5>

[๒ เมษายน ๒๕๕๒]

Prof.Dr.Wai Chamormmarn Website. (๒๕๕๒). องค์กรคืออะไร และ ทฤษฎีองค์กร. เข้าถึงได้จาก

<http://www.bangkaew.com/wai/article.php?story=20070717163834180> [๒๗ เมษายน

๒๕๕๒]

สัมภาษณ์

พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินฺฺปญฺโญ) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, เจ้าคณะภาค ๓, เจ้าอาวาสวัดบพิตรภิรมย์ กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์ ๒๕

พฤษภาคม ๒๕๕๒

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๑๑, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒาราม กรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๒

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ (สุเทพ ปสฺวิโก) รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย, รองเจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ราชวรมหาวิหาร

กรุงเทพมหานคร . สัมภาษณ์ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๒

อาจารย์แสวง อุดมศรี ผู้อำนวยการพิเศษ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

อนุกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร .

สัมภาษณ์ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๒

ภาคผนวก

พระราชบัญญัติ
ลักษณะปกครองคณะสงฆ์

ร.ศ. ๑๒๑

สมัยรัชกาลที่ ๕

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกัน
ทุกวันนี้การปกครองข้างฝ่ายพระราชอาณาจักรก็ได้ทรงพระราชดำริแก้ไขและจัดตั้งแบบ
แผนการปกครองให้เรียบร้อยเจริญดีขึ้นไปกว่าแต่ก่อนเป็นหลายประการ
และฝ่ายพระพุทธจักรนั้น การปกครองสังฆมณฑลย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์
แห่งพระศาสนาและในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย ถ้าการปกครองสังฆมณฑล
เป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อย พระศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองถาวรและจะชักนำประชาชน
ทั้งหลายให้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาโนวาท ประพฤติสัมมาปฏิบัติและร่ำเรียนวิชาคุณใน
สงฆ์สำนักยิ่งขึ้นเป็นอันมาก

มีพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงสังฆมณฑลให้เจริญคุณสมบัติมั่นคงสืบไปในพระ
ศาสนา จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้สืบไปดังนี้ว่า

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยนามและกำหนดใช้พระราชบัญญัติ

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้มีนามว่า พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะปกครอง คณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก ๑๒๑^๑ และพระราชบัญญัตินี้จะโปรดให้ใช้ในมณฑลใดจะได้ประกาศในหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษาเป็นสำคัญ

มาตรา ๒ ตั้งแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัตินี้ในที่ใดให้ยกเลิกบรรดากฎหมายแบบแผน ประเพณีที่ขัดขวางต่อพระราชบัญญัตินี้ มิให้ใช้ในที่นั้นสืบไป

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยคณะใหญ่

มาตรา ๓ พระราชบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวข้องกับนิกายสงฆ์ กิจและลัทธิเฉพาะในนิกายนั้นๆ ซึ่งเจ้าคณะหรือสังฆนายกในนิกายนั้นได้เคยมีอำนาจว่าบังคับมาแต่ก่อนประการใดก็ให้คงเป็นไปตามเคยทุกประการ แต่การปกครองอันเป็นสามัญทั่วไปในนิกายทั้งปวงให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้^๒

^๑ พุทธศักราช ๒๔๔๕

^๒ หมายเอาคณะธรรมยุติกา ที่เคยได้พระบรมราชานุญาตให้ปกครองกันตามลำพังแล้วค ในกรุงอันยังแยกขึ้นก้าวถ่าย ในคณะนั้น ๆ การปกครองสามัญทั่วไปในนิกายทั้งปวงนั้น เช่น หน้าที่แลอำนาจเจ้าอาวาสเป็นตัวอย่าง ฯ

มาตรา ๔ สมเด็จพระเจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ ตำแหน่ง คือ เจ้าคณะใหญ่คณะเหนือ ๑ เจ้าคณะใหญ่คณะใต้ ๑ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุติกา ๑ เจ้าคณะใหญ่คณะกลาง ๑ ทั้งพระราชคณะเจ้าคณะรอง คณะเหนือ คณะใต้ คณะธรรมยุติกา คณะกลางทั้ง ๔ ตำแหน่งนั้น ยกเป็นพระมหาเถระที่ทรงปรกษาในการพระศาสนาและการปกครองบำรุงสังฆมณฑลทั่วไปข้อภาระฐานะในพระพุทธศาสนาหรือในสังฆมณฑลซึ่งได้โปรดให้พระมหาเถระทั้งนี้ประชุมวินิจฉัยในที่มหาเถรสมาคมตั้งแต่ ๕ พระองค์ขึ้นไป คำตัดสินของมหาเถรสมาคมนั้น ให้เป็นมีสิทธิขาด ผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปอีกไม่ได้^๓

หมวดที่ ๓ ว่าด้วยวัด

มาตรา ๕ วัดกำหนดตามพระราชบัญญัตินี้เป็น ๓ อย่างคือพระอารามหลวงอย่าง ๑ อารามราษฎร์อย่าง ๑ ที่สำนักสงฆ์อย่าง ๑

๑. พระอารามหลวง คือวัดที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้าง หรือทรงพระกรุณาโปรดให้เข้าจำนวนในบาญชี นับว่าเป็นพระอารามหลวง
๒. อารามราษฎร์นั้น คือวัดซึ่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา แต่มิได้เข้าบาญชีนับว่าเป็นวัดหลวง
๓. ที่สำนักสงฆ์นั้น คือวัดซึ่งยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

มาตรา ๖ ที่วัดและที่ขึ้นวัดนั้น จำแนกตามพระราชบัญญัตินี้เป็น ๓ อย่าง คือที่วัด ๑ ที่ธรณีสงฆ์ ๑ ที่กัลปนา ๑

๑. ที่วัดนั้น คือที่ตั้งวัดจนตลอดเขตวัดนั้นเรียกว่าที่วัด
๒. ที่ธรณีสงฆ์นั้น คือที่แห่งใดๆ ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

^๓ ในเวลาดั้งพระราชบัญญัตินี้ ร่างสมเด็จพระมหาสมณะ หรือสมเด็จพระสังฆราช มีแต่เจ้าคณะใหญ่ ๔ รูป เจ้าคณะรอง ๔ รูป คณะใหญ่ทั้ง ๔ นั้น ต่างมิได้ขึ้นแก่กัน เมื่อมีกิจอันจะพึงทำร่วมกันเสนาบดีกระทรวงธรรมการ รับพระบรมราชโองการสั่ง เจ้าคณะรูปใดมีสมณศักดิ์สูง เสนาบดีก็พูดทางคณะรูปนั้นๆ เป็นการกในการประชุม ในครั้งนั้นข้าพเจ้าเป็นการกฯ ในแผ่นดินปัตยุบัน โปรดให้ข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์ได้ทั่วไป การประชุมตามพระราชบัญญัตินี้ ก็ชื่อว่าเป็นอันจชั่วคราวโดยนัย หรือกล่าวไวยาหารหนึ่งว่ายังไม่ถึงคราวเรียกประชุมตามพระราชบัญญัติตลอดเวลาที่ข้าพเจ้ายังบัญชาการอยู่ ข้าพเจ้าปรารถนาจะให้มหาเถรสมาคมคงมีขึ้นอยู่ด้วยประการหนึ่ง จึงยังคงเรียกประชุม แลบัญชากิจการ อันจะพึงทำเป็นการสงฆ์ในที่ประชุมต่างๆ เจ้าคณะใหญ่ชราโดยมาก มาได้บ้าง มาไม่ได้บ้าง เจ้าคณะรองเป็นผู้บัญชาการคณะมณฑลทั้งนั้น ว่าบ้างก็มีบางคราวไม่ครบกำหนดสงฆ์ ปัญจวรรค ที่เป็นองค์ของสมาคมในพระราชบัญญัติ จึงเรียกพระราชคณะชั้นธรรมเจ้าเพิ่มเติมด้วย นี้ประชุมโดยปกติอย่าง ๑ เรียกคณะมณฑลหรือคณาจารย์เอกเข้าประชุมด้วยก็มี นี้เป็นประชุมพิเศษอย่าง ๑ ฯ

๓. ที่กัลปนานั้น คือที่แห่งใดๆ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงพระราชอุทิศเงิน
อากรค่าที่แห่งนั้นขึ้นวัดก็ดี หรือที่ซึ่งเจ้าของมิได้ถวายกรรมสิทธิ์อุทิศแต่ผลประโยชน์อันเกิดแต่ที่
นั้นขึ้นวัดก็ดีที่เช่นนั้นเรียกว่าที่กัลปนา

มาตรา ๗ ที่วัดก็ดี ที่ธรณีสงฆ์ก็ดี เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นอรรคศาสนูปถัมภก ทรงปกครองรักษาโดยพระบรมเชษานุภาพผู้ใดผู้หนึ่ง
จะโอนกรรมสิทธิ์ที่นั้นไม่ได้^๔

มาตรา ๘ วัดใดร้างสงฆ์ไม่อาศัย^๕ ให้เจ้าพนักงานฝ่ายพระราชอาณาจักรเป็น
ผู้ปกครองรักษาวัดนั้น ทั้งที่ธรณีสงฆ์ซึ่งขึ้นวัดนั้นด้วย

มาตรา ๙ ผู้ใดจะสร้างวัดขึ้นใหม่ ต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน
จึงจะสร้างได้และพระบรมราชานุญาตนั้น จะพระราชทานดังนี้คือ

ข้อ ๑ ผู้ใดจะสร้างที่สำนักสงฆ์ขึ้นใหม่ในที่แห่งใด ให้ผู้นั้นมีจดหมายแจ้ง
ความต่อนายอำเภอผู้ปกครองท้องที่แห่งนั้น ให้นายอำเภอปรึกษาด้วยเจ้าคณะแขวงนั้นตรวจและ
พิจารณาข้อความเหล่านี้ก่อนคือ-

๑. ที่ดินซึ่งจะเป็นวัดนั้น ผู้ขออนุญาตมีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายที่ยก
ให้ได้หรือไม่^๖

๒. ถ้าสร้างวัดในที่นั้น จะเป็นความขัดข้องอันใดในราชการฝ่ายพระ
ราชอาณาจักร หรือไม่^๗

๓. วัดสร้างในที่นั้น จะเป็นที่ควรสงฆ์อาศัยหรือไม่^๘

๔. สร้างวัดขึ้นในที่นั้น จะเป็นประโยชน์แก่ประมุขชนในท้องที่นั้น
หรือไม่^๙

^๔ ไม่ใช่ห้ามเด็ดขาดทีเดียว เคยพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้โอนได้ก็มี แปลว่าทำตามคำฟังไม่ได้ ต้องขอ
พระราชทานพระบรมราชานุญาต

^๕ ร้างตามคำฟัง หรือมีรูปเดียวหรือน้อยรูป เจ้าคณะเห็นไม่สมควรจะตั้ง สั่งถอนไปเข้ากับวันอื่นเสีย

^๖ ผู้สร้างจะยกที่ดินตำบลใดเป็นวัด ต้องเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินนั้น หรือมีกรรมสิทธิ์เพื่อจะทำได้

^๗ ที่ขัดข้องแก่ราชการนั้น เช่น ได้กะไว้ว่าจะตัดถนนหรือจะสร้างที่ทำการรัฐบาลเป็นตัวอย่าง

^๘ ที่สงฆ์ไม่ควรอาศัยนั้น เช่น อยู่ในตำบลที่ตั้งแห่งคนถือศาสนาอื่นเป็นอันมาก มีคนถือพระพุทธศาสนาไม่น้อยไม่พอจะ
บำรุง อยู่ในตำบลที่มากไปด้วยโจร เช่น เป็นถิ่นของหญิงแพศยา หรือใกล้โรงสุรายี่ดื่ม หรืออยู่ในตำบลอันกันดารเกินไป

^๙ ถ้าตั้งขึ้นในหมู่คนศาสนาอื่น ถือศาสนาอื่น หากเป็นประโยชน์แก่ประมุขชนในท้องที่นั้นไม่ ตั้งใหม่คนถือ
พระพุทธศาสนา จึงเป็นประโยชน์

๕. วัดสร้างในที่นั้น จะเชื่อมประโยชน์แห่งพระศาสนาด้วยประการใดบ้างเป็นต้นว่าจะพาให้วัดที่มีอยู่แล้วรุ่งโรย หรือร้างไปหรือไม่¹⁰

ถ้านายอำเภอและเจ้าคณะแขวงเห็นพร้อมกันว่าไม่มีข้อขัดข้องอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๕ ข้อนั้นแล้วก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เจ้าคณะแขวงมีอำนาจหน้าที่ที่จะทำหนังสืออนุญาตให้สร้างที่สำนักสงฆ์นั้นขึ้น และให้นายอำเภอประทับตรากำกับในหนังสือนั้นด้วย และเจ้าของที่ดินนั้นจะต้องจัดการโอน โฉนดที่วัดถวายแก่สงฆ์ตามกฎหมายก่อน จึงจะสร้างที่สำนักสงฆ์ได้

ข้อ ๒ ในการที่จะขอรับพระราชทานที่วิสุงคามสีมา สำหรับอารามเดิมที่ได้ก่อสร้างปฏิสังขรณ์ใหม่ก็ดี หรือจะสร้างที่สำนักสงฆ์ขึ้นเป็นอารามก็ดี ให้ผู้ขอทำจดหมายยื่นต่อผู้ว่าราชการเมืองนั้น ๆ ให้มีใบบอกเข้ามากราบบังคมทูลฯ เพื่อจะได้พระราชทานใบพระบรมราชานุญาต¹¹

ข้อ ๓ ถ้าจะสร้างอารามขึ้นใหม่ที่เดิยต้องขออนุญาตอย่างสร้างที่สำนักสงฆ์ก่อน ต่อได้อนุญาตนั้นแล้วจึงจะขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาได้¹²

หมวดที่ ๔

ว่าด้วยเจ้าอาวาส

มาตรา ๑๐ วัดหนึ่งให้มีพระภิกษุเป็นเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง การเลือกสรรและตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร แม้อารามราษฎร์และสำนักสงฆ์แห่งใดถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควร จะทรงเลือกสรรและตั้งเจ้าอาวาสก็ได้¹³

¹⁰ ในตำบลเดียวชาวบ้านมีกำลังพอจะบำรุงได้วัดหนึ่ง ตั้งขึ้นอีกวัดหนึ่ง ชาวบ้านแยกกันออกเป็นทายกของวัดนั้นบ้าง ของวัดนี้บ้าง วัดตั้งใหม่ ถ้าแข็งแรงชักเอาทายกมาได้มาก ก็ทำวัดเดิมรุ่งโรย ถ้าไม่แข็งแรงก็รุ่งโรยเอง เว้นไว้แต่ตั้งขึ้นในตำบลที่ห่าง ชาวบ้านไปมาไม่ถึงกัน หรือต้องไปทำบุญไกล

¹¹ เดิมเจ้าวัดกับทายกผู้สร้างหรือปฏิสังขรณ์เป็นผู้เข้าชื่อขอพระราชทาน มาบัดนี้ (ศก ๒๔๕๖) จัดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะมณฑลกับเจ้าคณะเมืองจะขอเอง

¹² เป็นธรรมเนียมที่ต้องรอกว่าจะเห็นว่าสำนักสงฆ์นั้นตั้งคิดและเป็นหลักฐานพอ จึงขอ

¹³ ทรงตั้งเจ้าอาวาสแห่งอารามราษฎร์นั้นพียงเห็นเช่นพระราชทานสัญญาบัตร ตั้งให้เป็นพระครูเจ้าอาวาสมีสมณศักดิ์ต่ำกว่าพระครูเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ภิกษุผู้ได้รับนั้นเป็นเจ้าอาวาสอยู่แล้วแทบทั้งนั้น ๆ

มาตรา ๑๑ วัดในจังหวัดกรุงเทพมหานคร วัดหลวงก็ดี วัดราษฎร์ก็ดี ที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเลือกและตั้งเจ้าอาวาส ให้เป็นหน้าที่ของพระราชกษัตริย์ผู้กำกับ
แขวง¹⁴ ที่วัดนั้นตั้งอยู่ ที่จะปรึกษาสงฆ์และตั้งปุรุษทายกแห่งวัดนั้นเลือกสรรพระภิกษุซึ่งจะเป็น
เจ้าอาวาส ถ้าและพระราชกษัตริย์นั้นเห็นว่า พระภิกษุรูปใดสมควรจะเป็นเจ้าอาวาสก็ให้มีอำนาจที่จะ
ทำตราตั้งพระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น และตราตั้งนั้นต้องให้ผู้บัญชาการกระทรวงธรรมการ
ประทับตราเป็นสำคัญในฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย

มาตรา ๑๒ การเลือกสรรเจ้าอาวาสวัดในหัวเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่
ทรงเลือกและตั้งเองนั้น ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะแขวงที่จะปรึกษาสงฆ์ และตั้งปุรุษทายกแห่งวัด
นั้น เลือกสรรพระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็ดี หรือเห็นแตกต่างกันเป็นพระภิกษุหลายรูปก็ดี ให้เจ้าคณะ
แขวงนำความเสนอต่อเจ้าคณะเมือง ๆ เห็นว่าพระภิกษุรูปใดสมควรจะเป็นเจ้าอาวาสก็ให้มีอำนาจที่
จะทำตราตั้งพระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น และตราตั้งนั้นต้องให้ผู้ว่าราชการเมืองประทับตรา
ตำแหน่งเป็นสำคัญในฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย

อนึ่ง เจ้าอาวาสทั้งปวงนั้นถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า ก็ให้มีสมณศักดิ์เป็นอธิการ 15

มาตรา ๑๓ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้คือ

ข้อ ๑ ที่จะทำนุบำรุงวัดนั้นตามกำลังและความสามารถ

ข้อ ๒ ที่จะตรวจตราอย่าให้วัดนั้นเป็นที่พำนักแอบแฝงของโจรผู้ร้าย

ข้อ ๓ ที่จะปกครองบรรพชิตและภุชงค์ที่อาศัยอยู่ในวัดนั้น

ข้อ ๔ ที่จะรักษาความเรียบร้อยและระงับอธิกรณ์ในหมู่บรรพชิตและ
ภุชงค์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น

ข้อ ๕ ที่จะเป็นธุระในการสั่งสอนพระศาสนาแก่บรรพชิตและภุชงค์ให้
เจริญในสัมมาปฏิบัติตามสมควรแก่อุปนิสัย

ข้อ ๖ ที่จะเป็นธุระให้กุลบุตรซึ่งอาศัยเป็นลูกศิษย์ในวัดนั้น ได้ร่ำเรียนวิชา
ความรู้ตามสมควร¹⁶

¹⁴ ในรัชกาลที่ ๕ จัดคณะแขวงกรุงเทพฯ แล้ว เฉพาะแขวงดุสิต มาในรัชกาลปัจจุบัน ได้จัดทั่วทุกแขวงรวมเข้าในคณะ
กลาง พระราชกษัตริย์ผู้กำกับแขวงในพระราชบัญญัตินี้ เป็นตัวเจ้าคณะแขวง มีตำแหน่งเสมอเจ้าคณะเมือง ถ้าไม่ได้อยู่ในตำแหน่งที่สูง
กว่าฯ

¹⁵ เจ้าอาวาสเป็นพระอธิการรองแขวงที่เรียกอีกโวหารหนึ่งว่า เจ้าคณะหมวด เป็นเจ้าอธิการในบัดนี้ พระอุปัชฌาย์ก็
เป็นเจ้าอธิการเหมือนกัน ฯ

¹⁶ ไม่ใช่จะต้องสอนเอง เป็นแต่ดูแลให้ได้เล่าเรียนด้วยประการใดประการหนึ่งฯ

ข้อ ๗ ที่จะเป็นธุระแก้สัปบุรุษและทายกผู้มาทำบุญในวัดนั้นให้บำเพ็ญกุศล โดยสะดวก¹⁷

ข้อ ๘ ที่จะทำบุญชื่อบรรพชิตและกฤหัสถ์ซึ่งอาศัยในวัดนั้น และทำรายงานการวัดขึ้นต่อเจ้าคณะ¹⁸

ข้อ ๙ ถ้าพระภิกษุสามเณรในวัดนั้นปรารถนาจะไปอยู่วัดอื่นก็ดี หรือจะไปทางไกลก็ดี เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะต้องให้หนังสือสุทธิเป็นใบสำคัญ¹⁹ เว้นแต่เจ้าอาวาสเห็นว่าภิกษุสามเณรรูปใดจะไปเพื่อประพฤตินาจารในที่อื่น จะไม่ยอมให้หนังสือสุทธิก็ได้ แต่ต้องแจ้งเหตุให้พระภิกษุหรือสามเณรรูปนั้นทราบด้วย

มาตรา ๑๔ เป็นหน้าที่ของบรรพชิตและกฤหัสถ์บรรดาซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น จะต้องช่วยเจ้าอาวาสในการตั้งปวงอันเป็นภาระของเจ้าอาวาส

มาตรา ๑๕ บรรดาพระภิกษุสามเณรต้องมีสังกัดอยู่ในบัญชีวัดใดวัดหนึ่งทุกรูป

มาตรา ๑๖ กฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัด ย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อพระราชกำหนดกฎหมาย²⁰ เหมือนพลเมืองทั้งปวง

มาตรา ๑๗ เจ้าอาวาสมีอำนาจเหล่านี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวบรรดาบรรพชิตและกฤหัสถ์ซึ่งอยู่ในวัดนั้น

ข้อ ๒ อธิกรณ์เกิดขึ้นในวัดใด ถ้าเป็นความตามลำพังพระวินัย เจ้าอาวาสวัดนั้นมีอำนาจที่จะพิพากษาได้ ถ้าเป็นความแพ่งแม้คู่ความทั้งสองฝ่ายยอมให้เจ้าอาวาสเปรียบเทียบก็เปรียบเทียบได้

ข้อ ๓ บรรพชิตก็ดี กฤหัสถ์ก็ดี ถ้ามิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาส จะเข้าไปบวชหรืออยู่ในวัดนั้นไม่ได้²¹

¹⁷ เช่น รับนิมนต์พระให้ ช่วยจัดที่ให้ ให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ ย่นลงว่า ช่วยเป็นสหายในการบุญของเขา ฯ

¹⁸ ผู้เป็นใหญ่เหนือคนในลำดับ กล่าวคือ รองแขวง ถ้าเจ้าคณะแขวงจัดทำเองส่งเจ้าคณะแขวงที่เดียวก็ได้ ฯ

¹⁹ ในหนังสือสุทธินั้น สำหรับพระภิกษุมีข้อสำคัญจะพึงแสดงคือ เป็นผู้มิสังวาสเสมอด้วยสงฆ์ในวัดที่ไปจาก กล่าวคือได้ร่วมอุโบสถ ปวารณา สังฆกรรมอยู่ด้วยกัน นอกจากนี้ บอกชื่อภิกษุ ชื่อวัดที่ไปจาก ชื่อวัดที่จะไปอยู่ หรือตำบลที่จะไป ฐานะเป็นเหตุไป ยิ่งบอกให้รู้ว่าอุปสมบทที่ไหน ใครเป็นผู้อุปชฌายะ ใครเป็นกรรมวาจาจารย์ ยิ่งดี สำหรับสามเณร ไม่มีข้อว่าด้วยสังวาสเป็นแต่บอกให้รู้ว่าเป็นสามเณร โดยปกติก็พอ ฯ

²⁰ เช่นถูกเรียกเข้ารับราชการ ต้องเสียเงินค่าราชการ ถูกเรียกเป็นพยานต้องไปเบิกความที่ศาลเป็นตัวอย่าง มิได้รับยกเว้นอุกฤษฏ์ ฯ

²¹ คำว่า เข้าไปบวช หมายความว่า เป็นกฤหัสถ์เข้าไปบวชแล้วอยู่ในวัดนั้น ฯ คำว่า ไปอยู่ในวัดนั้น หมายความว่า บวชในที่อื่น เป็นภิกษุหรือสามเณรเข้าไปอยู่เป็นเจ้าถิ่น ฯ แต่คำในพระราชบัญญัติว่ากว้าง แม้จะขออาศัยที่วัดนั้นอุปสมบทแล้วจะพาไปอยู่ที่อื่นหรือภิกษุเป็นอาคันตุกะมาจะขออาศัยอยู่ชั่วคราวก็อยู่ในฐานะจะต้องได้รับอนุญาตก่อนเหมือนกัน ฯ

ข้อ ๔ บรรพชิตก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี ที่อยู่ในวัดนั้น ถ้าไม่อยู่ในโอวาทของเจ้า
อาวาส ๆ จะไม่ให้อยู่ในวัดนั้นก็ได้^{๒๒}

ข้อ ๕ ถ้าเจ้าอาวาสบังคับการอันชอบด้วยพระวินัยหรือพระราชบัญญัติ
และพระภิกษุสามเณรในวัดนั้น ไม่กระทำความผิด หรือฝ่าฝืนคำสั่ง หมิ่นประมาทเจ้าอาวาสก็ดี เจ้า
อาวาสมีอำนาจที่จะกระทำทัณฑกรรม^{๒๓} แก่พระภิกษุสามเณรผู้มีความผิดนั้นได้

ข้อ ๖ ถ้าเจ้าอาวาสกระทำการตามหน้าที่โดยชอบด้วยพระราชกำหนด
กฎหมาย ถ้าและคฤหัสถ์ผู้ใดขัดขืน หรือลบหลู่อำนาจ หรือหมิ่นประมาทเจ้าอาวาส ผู้นั้นมีความผิด
ต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่ง เป็นเงินไม่เกินยี่สิบบาท หรือจำขังเดือนหนึ่ง หรือทั้งปรับและจำด้วย
ทั้งสองสถาน^{๒๔}

มาตรา ๑๘ ผู้ใดจะอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าอาวาส ถ้าวัดในจังหวัดกรุงเทพมหานครให้
อุทธรณ์ต่อพระราชคณะ ผู้กำกับแขวง ถ้าวัดในหัวเมืองให้อุทธรณ์ต่อเจ้าคณะแขวง

มาตรา ๑๙ วัดใดจำนวนสงฆ์มากก็ดี หรือเจ้าอาวาสวัดใดไม่สามารถจะกระทำการ
ตามหน้าที่ได้ทุกอย่างด้วยความซราทุพพลภาพ เป็นต้นก็ดี ในจังหวัดในกรุงเทพมหานคร เมื่อ
พระราชคณะผู้กำกับแขวงเห็นสมควรจะตั้งภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นรองเจ้าอาวาส สำหรับรับภาระ
ทั้งปวงหรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่งช่วยเจ้าอาวาสที่ตั้งรองเจ้าอาวาสได้ รองเจ้าอาวาสจะมีอำนาจได้
เท่าที่พระราชคณะซึ่งกำกับแขวงได้มอบนั้น แต่จะมีอำนาจเกินเจ้าอาวาส หรือกระทำการฝ่าฝืน
อนุวัติของเจ้าอาวาสไม่ได้ ส่วนวัดในหัวเมืองก็ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของเจ้าคณะเมือง จะตั้งรอง
เจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้เหมือนเช่นนั้น^{๒๕} รองเจ้าอาวาสนี้ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า
ให้มีสมณศักดิ์เป็นรองอธิการ

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยคณะแขวง

มาตรา ๒๐ ในท้องที่อำเภอหนึ่งได้กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นแขวงหนึ่ง ใน
จังหวัดกรุงเทพมหานครจะโปรดให้พระราชคณะเป็นผู้กำกับคณะแขวงละรูป ส่วนท้องที่ในหัว

^{๒๒} หมายเอาคำสั่งเนื่องด้วยการปกครองฯ

^{๒๓} ทัณฑกรรมนี้ หมายความว่า ลงโทษใช้ให้ทำการ เช่น ใช้ให้ตักน้ำ ขนทรายกวาด หรือกักตัวไว้ แต่ไม่ได้จำ ไม่ได้ขัง
เป็นตัวอย่าง ไม่ใช่ลงอาชญาภิเษิน แลมัดเป็นคั้น

^{๒๔} นี้เป็นฐานะของฝ่ายอาณาจักร หาใช่หน้าที่ของเจ้าอาวาสไม่ฯ

^{๒๕} ตำแหน่งรองเจ้าอาวาสนี้ไม่จำเป็นจะตั้งทุกวัดฯ

เมืองนอกจังหวัดกรุงเทพมหานครนั้น แวงหนึ่งให้มีเจ้าคณะแขวงรูปหนึ่ง แต่ถ้าแขวงใดมีวัดน้อย จะรวมหลายแขวงไว้ในหน้าที่เจ้าคณะแขวงใดแขวงหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะ เห็นสมควร

มาตรา ๒๑ พระราชคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพมหานครนี้ จะโปรดให้ พระราชคณะรูปใดรูปหนึ่งเป็นผู้กำกับคณะแขวงใดแล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร ส่วนการเลือกตั้งเจ้าคณะแขวงในหัวเมืองนั้น เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะเมืองจะเลือกสรรเจ้า อาวาสวัดซึ่งอยู่ในแขวงนั้นเสนอต่อเจ้าคณะมณฑลจะเห็นสมควร และให้เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่ จะทำตราตั้งเจ้าคณะแขวง และตราตั้งนั้นต้องให้ข้าหลวงใหญ่²⁶ ซึ่งสำเร็จราชการมณฑล ประทับตรากำกับเป็นสำคัญข้างฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย อนึ่ง เจ้าคณะแขวงนี้ถ้าไม่ได้อยู่ใน สมณศักดิ์ที่สูงกว่าให้มีสมณศักดิ์เป็นพระครู ถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะทรงเลือกสรรหรือ จะพระราชทานสัญญาบัตรราชทินนามตั้งเจ้าคณะแขวงให้มีสมณศักดิ์ยิ่งขึ้น ไปก็ได้²⁷

มาตรา ๒๒ บรรดาวัดในกรุงเทพมหานครอยู่ในแขวงใด ให้ขึ้นอยู่ในพระราชคณะผู้ กำกับแขวงนั้น ส่วนวัดในหัวเมืองวัดใดอยู่ในแขวงใดก็ให้ขึ้นอยู่ในเจ้าคณะแขวงนั้น เว้นแต่วัดใน กรุงเทพมหานครและในหัวเมืองที่โปรดให้ขึ้นอยู่เฉพาะคณะหรือเฉพาะพระราชคณะรูปใดรูป หนึ่ง ซึ่งทรงพระราชดำริเห็นสมควร²⁸

มาตรา ๒๓ ให้พระราชคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีฐานานุศักดิ์ ตั้งฐานานุกรมตำแหน่งพระสังฆราชได้อีกรูปหนึ่ง เว้นแต่ถ้าพระราชคณะรูปนั้นมีฐานานุศักดิ์ควร ตั้งฐานานุกรมเกิน ๓ รูปอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องตั้ง

มาตรา ๒๔ พระราชคณะผู้กำกับแขวงมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะตรวจตราอำนวยการวัดและการสงฆ์²⁹ บรรดาซึ่งอยู่ในปกครอง ให้เรียบร้อย เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัตินี้

²⁶ ในบัดนี้ (๒๔๕๙) เรียก สมุหเทศาภิบาล ฯ

²⁷ มีธรรมเนียมว่า ในชั้นต้นเจ้าคณะมณฑลตั้งก่อน ต่อทำการมานาน โดยเรียบร้อย หรือมีความชอบจึงพระราชทาน สัญญาบัตรเป็นพระครูมีชื่อ ฯ

²⁸ วันที่ ๑ ขึ้นเฉพาะคณะนั้น เช่น วัดธรรมยุติกฯ ไม่ว่าจะอยู่ในกรุงหรืออยู่ในหัวเมือง ขึ้นเฉพาะคณะธรรมยุติกนิกาย แม้ วัดในกรุงเทพที่ขึ้นก้าวก่ายในคณะเหนือบ้าง ในคณะใต้บ้าง ในคณะกลางบ้าง ในเวลานั้นก็นับเข้าในมาตรานี้ วัดที่ขึ้นเฉพาะ พระราชคณะนั้น เช่น โปรดให้พระราชคณะรูปใดรูปหนึ่งผู้อยู่ต่างจังหวัดเป็นผู้กำกับวัดใดวัดหนึ่งเฉพาะวัดหรือวัดน้อยวัดไม่ถึง จัดเป็นหมวด ฯ

²⁹ “การวัด” เนื่องด้วยปกครองถิ่น เช่น รักษาความสะอาด ดูแลปฏิสังขรณ์ ปกครองคน “การสงฆ์” เนื่องด้วยปกครอง ศึกษามุสลิมนิกาย เช่น รับคนเข้าบวช ให้โอวาทสั่งสอน จัดกัมพูเป็นเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์ เป็นต้นว่า เป็นผู้แจกภัตตาหารหรือเป็นผู้จัด เสนาสนะ ฯ

- ข้อ ๒ ที่จะเลือกและตั้งรองเจ้าคณะแขวง ³⁰ เจ้าอาวาส และรองเจ้าอาวาส
อันมีอำนาจเลือกตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้
- ข้อ ๓ ที่จะตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาในวัด
ซึ่งอยู่ในความปกครอง
- ข้อ ๔ ที่จะไปดูแลตรวจตราการตามวัดขึ้นในแขวงนั้นเป็นครั้งเป็นคราว
ตามสมควร
- ข้อ ๕ ที่จะช่วยระงับอธิกรณ์แก้ไขความขัดข้องของเจ้าอาวาสและวินิจฉัย
ข้ออุทธรณ์เจ้าอาวาส
- มาตรา ๒๕ พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีอำนาจดังนี้ คือ
- ข้อ ๑ รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ที่พระราช
คณะนั้นตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ แม้ไม่สมควรจะอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติที่ดี
เพราะไม่สามารถที่ดี พระราชาคณะผู้กำกับแขวงมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้
- ข้อ ๒ มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์หรือการเกี่ยงแย้งในคำสั่งและคำ
วินิจฉัยของเจ้าอาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น
- ข้อ ๓ มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุสามเณรในวัดซึ่งขึ้นอยู่ใน
แขวงนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ
- มาตรา ๒๖ พระครูเจ้าคณะแขวงหัวเมือง มีหน้าที่ดังนี้ คือ
- ข้อ ๑ ที่จะตรวจตราอำนาจการวัดและการสงฆ์บรรดาที่อยู่ในปกครองให้
เรียบร้อย เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ
- ข้อ ๒ ที่จะเลือกเจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสตามความในพระราชบัญญัตินี้
- ข้อ ๓ ที่จะตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาในวัด
ซึ่งอยู่ในปกครอง
- ข้อ ๔ ที่จะไปดูแลตรวจตราตามวัดขึ้นในแขวงนั้นเป็นครั้งเป็นคราวตาม
สมควร
- ข้อ ๕ ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าอาวาส และวินิจฉัยข้ออุทธรณ์
คำสั่งของเจ้าอาวาส
- ข้อ ๖ ถ้าเกิดเหตุหรืออธิกรณ์อย่างใดในการวัดหรือการสงฆ์ในแขวงนั้น
อันเหลือกำลังที่จะระงับได้ ก็ให้ริบนำความเสนอต่อเจ้าคณะเมือง

³⁰ ในกรุงเทพฯ เรียกเจ้าคณะหมวด ฯ

มาตรา ๒๗ เจ้าคณะแขวง มีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์ หรือการเถียงแย้งในคำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น

ข้อ ๒ มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุสามเณรตลอดท้องที่แขวงนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ

มาตรา ๒๘ เจ้าคณะแขวงมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมผู้ช่วยการคณะได้ ๒ รูป คือ พระสมุห์ ๑ พระใบฎีกา ๑ ถ้าเจ้าคณะแขวงนั้นได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระครูราชทินนาม ตั้งพระปลัดได้อีกรูป ๑

มาตรา ๒๙ แขวงใดในจังหวัดกรุงเทพฯ ก่อตั้งในหัวเมืองก็ดี มีวัดมาก พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ หรือเจ้าคณะเมืองนั้น เห็นสมควรจะมีผู้ช่วยตรวจตราการอยู่ประจำท้องที่แขวง จะตั้งเจ้าอาวาสวัดใดวัดหนึ่งในแขวงนั้น ให้เป็นรองเจ้าคณะแขวงกำกับตรวจตราการวัดในตำบลหนึ่งหรือหลายตำบลก็ได้ และในแขวงหนึ่งจะมีรองเจ้าคณะแขวงก็รูปก็ได้ตามสมควร แต่รองเจ้าคณะแขวงรูปหนึ่งต้องมีจำนวนวัดอยู่ในหมวดนั้นไม่น้อยกว่า ๕ วัด จึงควรตั้ง^{๓๑} และรองเจ้าคณะแขวงมีหน้าที่ฟังคำสั่งและเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะแขวง อนึ่ง รองเจ้าคณะแขวงนั้นถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นเจ้าอธิการ

หมวดที่ ๖

ว่าด้วยคณะเมือง

มาตรา ๓๐ หัวเมืองหนึ่งให้มีพระราชาคณะหรือพระครูเป็นเจ้าคณะหัวเมืองรูป ๑ การเลือกสรรและตั้งตำแหน่งเจ้าคณะเมืองนี้ แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร^{๓๒}

มาตรา ๓๑ เจ้าคณะเมือง มีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะตรวจตราอำนวยการวัดและการสงฆ์บรรดาอยู่ในเขตเมืองนั้น ให้เรียบร้อย เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ ๒ ที่จะตั้งรองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส และรองเจ้าอาวาส วัดในเขตเมืองนั้นซึ่งมีอำนาจตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้

^{๓๑} นี้เป็นแต่กำหนดโดยประมาณ ควรถือเอาชานเป็นสำคัญ เช่น ในชานหนึ่ง มีวัดเพียง ๓ หรือ ๔ วัด ก็ควรจัดเป็นหมวดได้ แต่เป็นหมวดที่ไม่เต็มจำนวน เจ้าหมวดควรเป็นผู้รั้ง ถ้ามีแต่ ๒ วัดควรให้วัดหนึ่งขึ้นอีกวัดหนึ่ง ถ้าในชานเดียวกัน มี ๘ วัด จะแบ่งจัดหมวดหนึ่ง ๕ วัด อีกหมวดหนึ่ง ๓ วัด ดังนี้ไม่ได้ ต้องรวมเป็นหมวดเดียว ๆ

^{๓๒} คือ เป็นตำแหน่งที่ทรงตั้ง ๆ

ข้อ ๓ ที่จะตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาใน
บรรดาวัดในเขตเมืองนั้น

ข้อ ๔ ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าคณะแขวง และระงับอธิกรณ์
วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง และคำวินิจฉัยของเจ้าคณะแขวงในเมืองนั้น

ข้อ ๕ ที่จะเลือกเจ้าอาวาสซึ่งสมควรเป็นเจ้าคณะแขวงเสนอต่อเจ้าคณะ
มณฑล

มาตรา ๓๒ เจ้าคณะเมือง มีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาว่ากล่าวสั่งมณฑลตลอดเมืองนั้นในกิจ
อันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ

ข้อ ๒ รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ซึ่งเจ้าคณะ
เมืองได้ตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่สมควรจะคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติที่ดี
หรือขาดความสามารถที่ดี เจ้าคณะเมืองมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ ๓ มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะ
แขวง

มาตรา ๓๓ เจ้าคณะเมืองมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมได้ ๕ รูป คือ พระปลัด ๑ พระ
วินัยธร ๑ พระวินัยกรรม ๑ พระสมุห์ ๑ พระใบฎีกา ๑ สำหรับช่วยในการคณะ

มาตรา ๓๔ หัวเมืองใดมีกิจการมาก จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งพระครูเจ้าคณะ
รองเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะ ๑ รูป หรือหลายรูป ตามแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

หมวด ๓

ว่าด้วยคณะมณฑล

มาตรา ๓๕ หัวเมืองมณฑล ๑ จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้มีพระราชาคณะผู้ใหญ่
เป็นเจ้าคณะมณฑลรูป ๑ พระราชาคณะรูปใดควรจะเป็นเจ้าคณะมณฑลไหนนั้น แล้วแต่จะทรงพระ
ดำริเห็นสมควร

มาตรา ๓๖ ถ้ามณฑลใดมีกิจการมาก จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้มีพระราชาคณะ
เป็นเจ้าคณะรองผู้ช่วยการะมณฑลนั้นอีกรูป ๑ หรือหลายรูป ทั้งนี้แล้วแต่จะทรงพระราชดำริ
เห็นสมควร

มาตรา ๓๗ เจ้าคณะมณฑลมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะรับพระบรมราชานุญาตให้จัดทำกรทำนุบำรุงพระศาสนาและบำรุงการศึกษาตามวัดในมณฑลนั้น ให้เจริญรุ่งเรืองตามพระราชประสงค์

ข้อ ๒ ที่จะออกไปตรวจตราการคณะสงฆ์ และการศึกษาในมณฑลนั้น ๆ บ้างเป็นครั้งเป็นคราว^{๓๓}

ข้อ ๓ ที่จะตั้งพระครูเจ้าคณะแขวงตามหัวเมืองในมณฑลนั้น บรรดาซึ่งมิได้รับพระราชทานสัญญาบัตร

ข้อ ๔ ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าคณะเมืองในมณฑลนั้น

มาตรา ๓๘ เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรทั่วทั้งมณฑลนั้นในกิจอันชอบด้วยพระธรรมวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ ๒ ที่จะมอบอำนาจให้เจ้าคณะรองออกไปตรวจจัดการในมณฑลได้ตามเห็นสมควร จะให้มีอำนาจเท่าใด แต่มิให้เกินแก่อำนาจและฝ่าฝืนอนุมัติของเจ้าคณะมณฑล

ข้อ ๓ ผู้มีตำแหน่งสมณศักดิ์ชั้นใด ๆ ในมณฑลนั้น นอกจากที่จะได้รับพระราชทานสัญญาบัตรแล้ว ถ้าไม่สมควรจะอยู่ในตำแหน่ง เพราะความประพฤติที่ผิด เพราะขาดความสามารถก็ดี เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจหน้าที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ ๔ เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะเมือง

มาตรา ๓๙ เจ้าคณะมณฑลมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรรมได้ ๖ รูป คือ พระปลัด ๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูวินัยธรรม ๑ พระสังฆรักษ์ ๑ พระสมุห์ ๑ พระใบฎีกา ๑ แต่ถ้าในฐานานุศักดิ์เดิมมีตำแหน่งใดแล้ว ไม่ต้องตั้งตำแหน่งนั้น

หมวดที่ ๘

ว่าด้วยอำนาจ

มาตรา ๔๐ เป็นหน้าที่ของเจ้ากระทรวงธรรมการและเจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่จะช่วยอุดหนุนเจ้าคณะให้ได้กำลังและอำนาจพอที่จะจัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

^{๓๓} ในครั้งนั้น เจ้าคณะมณฑลอยู่ในกรุงเทพฯ แทบทั้งนั้น พระราชบัญญัตินี้จึงเรียงไปตามนั้น ๆ

มาตรา ๔๑ พระภิกษุสามเณร ต้องฟังบังคับบัญชาเจ้าคณะซึ่งตนอยู่ในความปกครอง ตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่ฟังบังคับบัญชาหรือหมิ่นละเมิดต่ออำนาจเจ้าคณะมีความผิด เจ้าคณะมีอำนาจที่จะทำทัณฑกรรมได้

มาตรา ๔๒ ถ้าเจ้าคณะกระทำการตามหน้าที่ในพระราชบัญญัติ และกฎหัสฎ ผู้ใดลบหลู่หรือขัดขืนต่ออำนาจเจ้าคณะ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษฐานขัดอำนาจเจ้าพนักงาน

มาตรา ๔๓ คดีที่จำเลยเป็นเจ้าของอวาสกัศิ หรือเป็นคดีอุทธรณ์คำตัดสินหรือคำสั่งของเจ้าอวาสกัศิ หรือจำเลยเป็นรองเจ้าคณะแขวง หรือเป็นฐานานุกรมของเจ้าคณะแขวงกัศิ หรืออุทธรณ์คำสั่งรองเจ้าคณะแขวง หรือฐานานุกรมเจ้าคณะแขวงกัศิ ถ้าข้อวินิจฉัยคดีนั้นอยู่ในลำดับพระวินัยบัญญัติ หรือในการบังคับขตามพระราชบัญญัตินี้ คดีเกิดขึ้นในแขวงใด ให้เจ้าคณะแขวงนั้นมีอำนาจที่จะตัดสินคดีนั้นได้

คดีเช่นนั้น ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอุทธรณ์เป็นเจ้าคณะแขวง หรือรองเจ้าคณะเมืองหรือฐานานุกรมเจ้าคณะหัวเมืองใด ให้เจ้าคณะหัวเมืองนั้นมีอำนาจที่จะตัดสินได้ ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอุทธรณ์เป็นเจ้าคณะเมือง หรือรองเจ้าคณะมณฑล หรือฐานานุกรมของเจ้าคณะมณฑลของรองเจ้าคณะมณฑลใด ให้เจ้าคณะมณฑลนั้นมีอำนาจตัดสินได้ ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอุทธรณ์เป็นเจ้าคณะมณฑลหรือเป็นพระราชาคณะผู้กำกับแขวง ให้โจทก์หรือผู้อุทธรณ์ทำฎีกายื่นต่อกระทรวงธรรมการ ให้นำความกราบทูลกระกรุณา³⁴

มาตรา ๔๔ พระราชาคณะหรือสังฆนายก ซึ่งโปรดให้ปกครองคณะพิเศษ นอกจากที่ได้กล่าวมาในพระราชบัญญัตินี้ เช่น พระราชาคณะซึ่งได้กล่าววัดในจังหวัดกรุงเทพฯ หลายวัด³⁵ แต่มิได้กำกับเป็นแขวงเป็นต้นกัศิ มีอำนาจและหน้าที่ในการปกครองวัดขึ้นเหมือนพระราชาคณะผู้กำกับแขวงฉะนั้น

มาตรา ๔๕ ให้เป็นหน้าที่เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ที่รักษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑
เป็นวันที่ ๑๒๒๗๐ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

³⁴ เมื่อทรงสถาปนาสมเด็จพระมหาสมณะขึ้นแล้ว เปลี่ยนเป็นถวายสมเด็จพระมหาสมณะก่อนแต่สมเด็จพระมหาสมณะทรงวินิจฉัยในมหาเถรสมาคมแล้วก็เป็นเค็ดขาดเหมือนกัน ตามพระราชบัญญัตินี้

³⁵ หมายความว่าเดียวกับหมายเหตุที่ ๒๘ ๑

บันทึก*

เรื่องพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑

“ภิกษุสงฆ์ แม้มีพระวินัยเป็นกฎหมายสำหรับตัวอยู่ส่วนหนึ่งแล้ว ก็ยังจะต้องอยู่ในได้อำนาจแห่งกฎหมายฝ่ายอาณาจักรอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งตราไว้เฉพาะหรือเพื่อคนทั่วไปและยังควรอนุวัติจารีตของบ้านเมือง อันไม่ขัดต่อกฎหมายสองประเภทนั้นอีก

สรุปความ ภิกษุสงฆ์มีกฎหมาย อันจะพึงฟังอยู่ ๓ ประเภท คือ กฎหมายแผ่นดิน ๑ พระวินัย ๑ จารีต ๑

พระราชบัญญัตินี้ เป็นกฎหมายแผ่นดิน จึงสมควรจะรู้จะเข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้อง ”

บทความข้างต้นนี้ เป็นพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งได้นิพนธ์ไว้ในตอนท้ายแห่งแถลงการณ์คณะสงฆ์ ก่อนหน้าพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

อนึ่ง บทความเชิงอรรถได้มาตราต่าง ๆ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ข้างท้ายบันทึกนี้ ก็เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เช่นเดียวกัน

* จากแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๒ พ.ศ. ๒๔๕๗ หน้า ๓๖

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พุทธศักราช ๒๕๖๔

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ประกาศลงวันที่ ๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐)

อาทิตยทิพอาภา

พลเอก พิชยนทร โยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

เป็นปีที่ ๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคณะสงฆ์ให้
เหมาะสมยิ่งขึ้น

จึงมีพระบรมโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภา
ผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

บททั่วไป

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช

๒๕๖๔

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ให้ยกเลิก บรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับ
อื่น ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้
มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้
และให้มีอำนาจออกกฎระเบียบเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
กฎ กระทรวงนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวดที่ ๑

สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๕ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช
มาตรา ๖ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก และทรง
บัญชาการคณะสงฆ์โดยบทแห่งพระราชบัญญัตินี้
มาตรา ๗ สมเด็จพระสังฆราช ทรงบัญญัติสังฆานัติโดยคำแนะนำของสังฆสภา
มาตรา ๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงบริหารการคณะสงฆ์ ทางคณะสังฆมนตรี
มาตรา ๙ สมเด็จพระสังฆราชทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ ทางคณะวินัยธร
มาตรา ๑๐ ถ้าไม่มีสมเด็จพระสังฆราช หรือสมเด็จพระสังฆราชไม่ทรงสามารถ
ปฏิบัติหน้าที่ได้ชั่วคราว ให้สังฆนายกหรือสังฆมนตรีซึ่งรักษาการแทนทำหน้าที่บัญชาการคณะ
สงฆ์แทนสมเด็จพระสังฆราช

หมวดที่ ๒

สังฆสภา

มาตรา ๑๑ สังฆสภาประกอบด้วยสมาชิก มีจำนวนรวมกันไม่เกินสี่สิบห้ารูป คือ
(๑) พระเถระชั้นธรรมชั้นไป
(๒) พระคณาจารย์เอก
(๓) พระเปรียญเอก
แต่ทั้งนี้ ถ้ามีจำนวนเกินกว่าที่กำหนด ให้เป็นสมาชิกตามลำดับ (๑), (๒), (๓) และ
ตามลำดับอาวุโส

มาตรา ๑๒ ทุกคราวสมัยประชุมสามัญ สมเด็จพระสังฆราชทรงตั้งสมาชิกใน สังฆสภาตามมติของสังฆสภา ให้เป็นประธานสภาหนึ่งรูป เป็นรองประธานสภาหนึ่งรูปหรือหลายรูปก็ได้

ในการตั้งประธานและรองประธานสังฆสภาให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ลงนามรับสนอง

มาตรา ๑๓ ประธานสังฆสภามีหน้าที่ดำเนินกิจการของสภาให้เป็นไปตามข้อบังคับรองประธานมีหน้าที่กระทำการแทนประธาน ในเมื่อประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ในขณะที่ยังมีได้ตั้งประธานและรองประธานหรือในเมื่อประธาน และรองประธานไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกเลือกตั้งกันเองขึ้นเป็นประธานการประชุมในคราวประชุมนั้น

มาตรา ๑๔ ในการประชุมสังฆสภาทุกคราว ต้องมีสมาชิมาประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดจึงเป็นองค์ประชุมได้

ในการประชุมสังฆสภาทุกคราว ถ้าไม่มีข้อขัดข้องทางพระวินัย นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทน จะเข้าฟังการประชุมด้วยก็ได้ และจะเสนอคำชี้แจงอย่างใดในที่ประชุมนั้นก็ได้

มาตรา ๑๕ สมาชิกภาพแห่งสังฆสภาสิ้นสุดลงเมื่อ

- (๑) ถึงมรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) สังฆสภาวินิจฉัยให้ออกโดยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของ

สมาชิกที่มาประชุม

มาตรา ๑๖ ผู้ตติที่จะรับเข้าปรีกษาในที่ประชุมสังฆสภานั้น จะเสนอได้สามทางคือ

- ทางคณะสังฆมนตรี
- ทางกระทรวงศึกษาธิการ
- ทางสมาชิกสังฆนายกรับรอง

มาตรา ๑๗ การลงมติข้อปรีกษานั้น ถ้ามิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในพระราชบัญญัตินี้ หรือในพระธรรมวินัย ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

สมาชิกรูปหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีจำนวนเสียงลงคะแนนเท่ากันให้ประธานที่ประชุมมีสิทธิชี้ขาดให้เป็นไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือจะให้ระงับเรื่องนั้นไว้ก็ได้

- (๓) ให้ปีพพานียกรรม
- (๔) ให้พ้นหรือเวนคืนตำแหน่งหน้าที่
- (๕) ให้กักบริเวณ
- (๖) ให้ทำงานภายในวัด
- (๗) ให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ

มาตรา ๒๔ เมื่อสังฆสภาได้ร่างสังฆาณัติขึ้นสำเร็จแล้ว ให้สังฆนายกนำขึ้นถวายสมเด็จพระสังฆราชเพื่อลงนามและเมื่อได้ประกาศ ในแถลงการณ์แล้วให้ใช้บังคับได้ ถ้าสมเด็จพระสังฆราช ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างสังฆาณัตินั้น จะได้ประทานครินมายังสังฆสภา ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ สังฆนายก นำขึ้นถวายก็ดี หรือมิได้ประทานครินภายในสิบห้าวันนั้นก็ดี สังฆสภา จะต้องปรึกษากันใหม่และออกเสียงลงคะแนนลับ และถ้าสังฆสภา ลงมติตามเดิมให้นำร่างสังฆาณัตินั้นขึ้นถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อสมเด็จพระสังฆราชมิได้ลงพระนามภายในเจ็ดวันแล้ว ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการพิจารณา ถ้าเห็นสมควรก็ให้นำร่างสังฆาณัติ เสนอประธานสังฆสภา ภายในเจ็ดวัน ในกรณีเช่นนี้ให้ประธานสังฆสภาลงนามประกาศสังฆาณัตินั้น ใช้บังคับได้

มาตรา ๒๕ สังฆสภามีอำนาจเลือกสมาชิกสังฆสภา ตั้งเป็นคณะกรรมการธิการสามัญ และมีอำนาจเลือกพระภิกษุซึ่งเป็น สมาชิกสังฆสภา หรือได้เป็น สมาชิกสังฆสภาก็ตาม ตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อกระทำกิจการหรือพิจารณาสอบสวนข้อความอันอยู่ในวงงานของสังฆสภา หรือที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์ การประชุมคณะกรรมการ igit ต้องมีกรรมการเข้าประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนจึงเป็นองค์ประชุมได้

มาตรา ๒๖ สังฆสภา มีอำนาจตั้งข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสังฆสภา เพื่อดำเนินการตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๗ การ โฆษณาข้อความที่เกี่ยวกับการประชุมสังฆสภาคณะกรรมการสังฆสภา คณะสงฆ์มนตรี หรือคณะกรรมการที่คณะสงฆ์มนตรีตั้งขึ้นให้พิจารณาเป็นการลับ จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

หมวด ๓ คณะรัฐมนตรี

มาตรา ๒๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงตั้งสังฆมนตรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยสังฆนายนกรูปหนึ่ง และสังฆมนตรีอีกไม่เกินเก้ารูป^{๓๗}

ในการตั้งสังฆมนตรีให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ลงนามรับสนอง
มาตรา ๒๕ สังฆนายก และสังฆมนตรี อย่างน้อยสี่รูป ต้องเลือกจาก สมาชิกของ
สังฆสภา นอกนั้นจะเลือกจากพระภิกษุผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ แม้มิได้เป็นสมาชิก
ของสังฆสภาก็ได้

สังฆมนตรีผู้มีได้เป็นสมาชิกสังฆสภา ย่อมมีสิทธิเข้าประชุมและแสดงความคิดเห็น
ในสังฆสภาได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

มาตรา ๓๐ สังฆนายก ต้องรับผิดชอบในการบริหารการคณะสงฆ์ ส่วนสังฆมนตรีผู้
ได้รับการแต่งตั้งให้บริหารองค์การใดต้องรับผิดชอบในหน้าที่องค์การนั้น และสังฆมนตรีทุกรูปจะ
ได้รับแต่งตั้งให้บริหารองค์การใดหรือไม่ก็ตาม ต้องรับผิดชอบร่วมกันในกิจการทั่วไปของ
สังฆมนตรี

มาตรา ๓๑ คณะรัฐมนตรี ต้องออกจากหน้าที่บริหารการคณะสงฆ์ เมื่อได้รับหน้าที่
การบริหารการคณะสงฆ์มาเป็นเวลาครบสี่ปีแล้ว หรือลาออกทั้งคณะ หรือความเป็นสังฆนายกได้
สิ้นสุดลง คณะรัฐมนตรีที่ออกนั้นต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรี
ที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

นอกจากนี้ ความเป็นสังฆมนตรีจะสิ้นสุดลงเฉพาะรูป เมื่อ

- (๑) มรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการถวายความเห็นให้ลาออก

^{๓๗} แม้ในมาตรานี้จะไม่บังคับจำนวนน้อยไว้ ก็ต้องมีอย่างน้อย ๕ รูป เพื่อให้สมบูรณ์ตามความในมาตรา ๒๕

มาตรา ๓๒ สมเด็จพระสังฆราชทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะทรงตรากติกาสงฆ์ ตามที่ระบุไว้ในสังฆานัติ^{๓๘}

มาตรา ๓๓ ให้จัดระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง เป็นองค์กรต่าง ๆ คือ

- (๑) องค์กรปกครอง
- (๒) องค์กรศึกษา
- (๓) องค์กรเผยแผ่
- (๔) องค์กรสาธารณูปการ

นอกจากนี้ จะให้มีสังฆานัติ กำหนดให้มีองค์กรอื่นเพิ่มขึ้นอีกก็ได้

ทุกองค์กร ต้องมีสังฆมนตรีรูปหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ถ้าจำเป็นจะมีสังฆมนตรีช่วยว่าการก็ได้

มาตรา ๓๔ ระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสังฆานัติ

มาตรา ๓๕ ให้มีเจ้าคณะตรวจการในภาคต่าง ๆ ตามที่จะมีสังฆานัติกำหนดไว้

เจ้าคณะตรวจการมีอำนาจหน้าที่ควบคุม สั่งการ และแนะนำชี้แจงกิจการอันเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์กร กฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบ

มาตรา ๓๖ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๒, มาตรา ๒๐, และมาตรา ๒๘ สังฆานัติ กติกาสงฆ์ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์นั้น ต้องมีสังฆมนตรีรูปหนึ่งลงนามรับสนอง

มาตรา ๓๗ การแต่งตั้งหรือถอดถอน หรือ โยกย้าย อุปัชฌายะ และภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งบริหารการคณะสงฆ์ให้กระทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในสังฆานัติ

หมวด ๔

วัด

มาตรา ๓๘ วัดมีสองอย่าง

- (๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว
- (๒) สำนักสงฆ์

^{๓๘} กิจการที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๒ (ต้องประธานและรองประธานสังฆสภา) มาตรา ๒๐ (เรียกประชุมวิสาขบูชา) และมาตรา ๒๘ ต้องให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรับสนอง

มาตรา ๓๕ การสร้าง การตั้ง การรวม การโอน การย้าย และการยุบเลิกวัด ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

การพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้กระทำโดยพระบรมราชโองการ

39

มาตรา ๔๐ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

(๑) ที่วัด คือ ที่ซึ่งตั้งวัดจนตลอดเขตวัดนั้น

(๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

(๓) ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้ถวายแต่ผลประโยชน์ให้วัด หรือพระศาสนา

มาตรา ๔๑ ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์ จะโอนกรรมสิทธิ์ได้แต่โดยพระราชบัญญัติ

มาตรา ๔๒ วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรให้มีรองเจ้าอาวาสหรือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสรูปหนึ่งหรือหลายรูปก็ได้

มาตรา ๔๓ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยระเบียบ

เรียบร้อยตามสังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎหมาย กฎองค์การ ข้อบังคับ และระเบียบ

(๒) ปกครอง และสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ ที่มีถิ่นที่อยู่หรือ

พำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ กฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบ

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๔๔ เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสไปอยู่ในวัดนั้น^{๔๐}

(๒) ขับไล่บรรพชิต หรือคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสให้ออกจากวัดนั้น

(๓) กระทำทัณฑกรรมแก่บรรพชิต หรือคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิต

³⁹ ต่อไปนี้ การพระราชทานวิสุงคามสีมา ไม่ต้องออกเป็นพระราชบัญญัติ

⁴⁰ อนุ (๑) (๒) คำว่าคฤหัสถ์ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่เข้าไปในวัด โดยหน้าที่ราชการ

หรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย สังฆานัติ
กติกาสงฆ์ กฎองค์การ กฎหมาย ข้อบังคับ หรือระเบียบ
มาตรา ๔๕ บรรพชิตต้องมีสังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง และมีถิ่นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

หมวด ๕

ศาสนสมบัติ

มาตรา ๔๖ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

(๑) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งยังมีใช้ของวัด
ใดวัดหนึ่ง

(๒) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

มาตรา ๔๗ การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ
กระทรวงศึกษาธิการ

มาตรา ๔๘ ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลาง
เมื่อได้รับความเห็นชอบของสังฆมนตรีแล้ว ให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้งบประมาณนั้นได้

มาตรา ๔๙ ศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามระเบียบซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจะ
ตราไว้ด้วยความเห็นชอบของคณะสังฆมนตรี

หมวด ๖

คณะวินัยธร

มาตรา ๕๐ การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะวินัยธร

มาตรา ๕๑ ระเบียบการแต่งตั้งคณะวินัยธรก็ดี ระเบียบวิธีพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ก็ดี
ให้เป็นไปตามสังฆานัติ

มาตรา ๕๒ คณะวินัยธรย่อมเป็นอิสระในการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ให้เป็นไปตาม
พระธรรมวินัยและสังฆานัติ

หมวด ๗ บทกำหนดโทษ

มาตรา ๕๓ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา ๒๗ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน

มาตรา ๕๔ ผู้ใด

- (๑) มิได้บรรพชาอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย แต่บังอาจแต่งกายเลียนแบบบรรพชิต
- (๒) หมกสิทธิที่จะได้รับบรรพชาอุปสมบท แต่มารับบรรพชาอุปสมบทโดยปิดบังความจริง^{๔๑}
- (๓) ต้องปราศจากแล้ว ไม่สละการแต่งกายอย่างเพศบรรพชิต
- (๔) ต้องคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึกแล้วไม่สึก มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตรา ๕๕ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์ไทย หรือพระภิกษุสงฆ์คณะใดคณะหนึ่ง อันก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี^{๔๒}

มาตรา ๕๖ ไวยาวัจกรผู้ใด กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ มีความผิดต้องระวางโทษฐานเจ้าพนักงานใช้อำนาจและตำแหน่งหน้าที่ในทางทุจริตตามกฎหมายลักษณะอาญา

หมวด ๘ บทเบ็ดเตล็ด

มาตรา ๕๗ พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา

^{๔๑} ความผิดตาม อนุ (๒) แห่งมาตรานี้ กฎหมายเก่า (จุลศักราช ๑๑๕๔) ลงโทษถึงประหารชีวิต และความผิดตาม อนุ (๓) กฎหมายเก่าลงโทษเท่ากับกบฏ

^{๔๒} ต่อไปนี้ การโฆษณาตีเตือนกันระหว่างธรรมยุติกนิกายและมหานิกายมีโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี หนึ่ง ผู้สอนศาสนาอื่น ๆ ถ้ากล่าวใส่ความคณะสงฆ์ไทยก็มีโทษตามมาตรานี้เหมือนกัน

มาตรา ๕๘ การปกครองคณะสงฆ์อื่น นอกจากคณะสงฆ์ไทย ให้เป็นไปตาม
กฎกระทรวง

มาตรา ๕๙ ให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสังฆสภา และสำนักงาน
เลขาธิการสังฆมนตรี เพื่อการนี้ ให้มีสิทธิเสนอคำชี้แจงในคณะสังฆมนตรี

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๖๐ ก่อนที่จะได้ทำสังคายนาพระธรรมวินัยให้ครบถ้วน แต่อย่างช้าต้องไม่
เกินแปดปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ห้ามมิให้ออกสังฆาณัติ กติกาสงฆ์ พระบัญชาสมเด็จพระ
สังฆราช กฎกระทรวง หรือระเบียบใด ที่จะบังคับให้ต้องเปลี่ยนลัทธิอันได้นิยมนับถือและ
ปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว^{๔๓}

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ ตอนที่ ๗๒

หน้า ๑๓๕๑

ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๘๔

^{๔๓} ห้ามแต่ที่จะบังคับ แต่ถ้าไม่เป็นการบังคับ เป็นเพียงสังฆนิยม คำชักชวน คำวิงวอน เหล่านี้ยอมทำได้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕
แก้ไขเพิ่มเติมโดย
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕
เรียงลำดับมาตรา

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

เป็นปีที่ ๑๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

และ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕

เป็นปีที่ ๔๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ
ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำ และยินยอม
ของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

* มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวัน ประกาศในราชกิจจานุ
เบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔

* สำหรับมาตรานี้ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ บัญญัติว่า มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า
"พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕"

มาตรา ๔ ภายในระยะเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ บรรดา กฎกระทรวง สั่งหมายดี กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ที่ใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้จนกว่าจะมีกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับหรือระเบียบของมหาเถรสมาคมยกเลิก หรือมีความอย่างเดียวกัน หรือขัดหรือแย้งกัน หรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๕ เพื่อประโยชน์แห่งมาตรา ๔ บรรดาอำนาจหน้าที่ ซึ่งกำหนดไว้ใน สั่งหมายดี กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดหรือคณะกรรมการสงฆ์ใดซึ่งไม่มีในพระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจกำหนดโดย กฎมหาเถรสมาคมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใด รูปใด หรือหลายรูป ร่วมกันเป็นคณะตามที่เห็นสมควร

* มาตรา ๕ ทวิ ในพระราชบัญญัตินี้

คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร

คณะสงฆ์อื่น หมายความว่า บรรดาบรรพชิตจีนิกายหรืออนัมนิกาย

พระราชกณะ หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ตั้งแต่สามัญจนถึงชั้นสมเด็จพระราชาคณะ

สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ หมายความว่า สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนาก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวันเดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน

* มาตรา ๕ ตริ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งสถาปนา และถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

* มาตรา ๕ ทวิ เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๕ ตริ เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

หมวด ๑

สมเด็จพระสังฆราช

* มาตรา ๙ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง

ในกรณีที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอนามสมเด็จพระราชาคณะ ผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอนามสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ และทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฏมหาเถรสมาคม

มาตรา ๙ ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่งหรือพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระสังฆราชหรือตำแหน่งอื่นใดตามพระราชอัชฌาศัยก็ได้

มาตรา ๑๐ ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ถ้าสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เลือกสมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่งผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน

ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชมิได้ทรงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสาม หรือสมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ สมเด็จพระสังฆราชได้ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

* มาตรา ๙ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศนามสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา ๑๑ ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๑ สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) มรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

หมวด ๒

มหาเถรสมาคม

* มาตรา ๑๒ มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่เกินสิบสองรูปเป็นกรรมการ

มาตรา ๑๓ ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคม โดยตำแหน่ง และให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา ๑๕ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) มรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชาให้ออก

ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ สมเด็จพระสังฆราชอาจทรงแต่งตั้งพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งเป็นกรรมการแทน

กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคก่อนอยู่ในตำแหน่ง ตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

* มาตรา ๑๒ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๑๕ ทวิ การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามมาตรา ๑๒ และการให้กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

* มาตรา ๑๕ ตริ มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
- (๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
- (๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- (๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- (๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมาย

อื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ วาระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๕ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

* มาตรา ๑๕ จัตวา เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัย และเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมจะตรากฎหมาย มหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครอง สำหรับพระภิกษุ และสามเณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนา และการปกครองของคณะสงฆ์ก็ได้

พระภิกษุและสามเณรที่ได้รับโทษตามวรรคหนึ่ง ถึงขั้นให้สละสมณเพศต้องสึกภายในสามวัน นับแต่วันทราบคำสั่งลงโทษ

* มาตรา ๑๖ ในกรณีที่ประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคม และมีได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์ ซึ่งอยู่ในที่ประชุมเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน

มาตรา ๑๗ การประชุมมหาเถรสมาคมต้องมีกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการ โดยการแต่งตั้งร่วมกันประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม

* มาตรา ๑๕ ทวิ เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๑๕ ตริ เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๑๕ จัตวา เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๑๖ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

ระเบียบการประชุมมหาเถรสมาคมให้เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

* มาตรา ๑๘ ในกรณีนี้ที่ยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมแทนตำแหน่งที่ว่างตามมาตรา ๑๕ วรรคสอง ให้ถือว่ามหาเถรสมาคมมีกรรมการเท่าจำนวนที่เหลืออยู่ในขณะนั้น

* มาตรา ๑๙ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามมติมหาเถรสมาคม ประกอบด้วยพระภิกษุหรือบุคคลอื่นจำนวนหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณาถ้อยแถลงเรื่องที่จะเสนอต่อมหาเถรสมาคมและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมายโดยขึ้นตรงต่อมหาเถรสมาคม

การจัดให้มีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ การแต่งตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการ การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหรือ อนุกรรมการ และระเบียบการประชุม ให้เป็นไปตามระเบียบมหาเถรสมาคม

หมวด ๓

การปกครองคณะสงฆ์

มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม

การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

* มาตรา ๒๐ ทวิ เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์

การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๑ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครอง ดังนี้

(๑) ภาค

(๒) จังหวัด

(๓) อำเภอ

(๔) ตำบล

จำนวน และเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

* มาตรา ๑๘ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๑๙ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๒๐ ทวิ เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๒๒ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- (๑) เจ้าคณะภาค
- (๒) เจ้าคณะจังหวัด
- (๓) เจ้าคณะอำเภอ
- (๔) เจ้าคณะตำบล

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้นๆ ก็ได้

มาตรา ๒๓ การแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่นๆ และไวยาวัจกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

หมวด ๔

นิคหกรรมและการสละสมณเพศ

นิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิกหกรรมตามพระธรรมวินัย

มาตรา ๒๕ ภายใต้งบับมาตรา ๒๔ มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคมกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิกหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม และให้ถือว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

ให้มหาเถรสมาคมหรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิกหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยกับทั้งการกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิกหกรรมให้เป็นอันยุติในชั้นใดๆ นั้นด้วย

มาตรา ๒๖ พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุด ให้ได้รับนิกหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในสี่สัปดาห์ชั่ว โมง นับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

* มาตรา ๒๗ เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ ให้รับนิกหกรรมไม่ถึงให้สึกแต่ไม่ยอมรับนิกหกรรมนั้น

* มาตรา ๒๗ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

(๒) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิม

(๓) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง

(๔) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎหมาย
สมาคม

พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่
วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๘ พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึก
ภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา ๒๙ พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงาน
สอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูป
นั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไป
ควบคุมหรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้
พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

มาตรา ๓๐ เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่ง
ของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของ
ศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการ
สละสมณเพศนั้น

หมวด ๕

วัด

* มาตรา ๓๑ วัดมีสองอย่าง

(๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

(๒) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล

เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

* มาตรา ๓๑ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๓๒ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัดและการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นศาสนสมบัติกลาง

* มาตรา ๓๒ ทวิ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัยในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัดให้กรมการศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแล รักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๓ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

(๑) ที่วัด คือที่ซึ่งตั้งวัด ตลอดจนเขตของวัดนั้น

(๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

(๓) ที่กัลปนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

* มาตรา ๓๔ การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับคำผัดกรรมจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลใดยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือกรมการศาสนา แล้วแต่กรณีในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง

* มาตรา ๓๕ ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

มาตรา ๓๖ วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นที่เรียบร้อยดี

* มาตรา ๓๒ ทวิ เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๓๔ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๓๕ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

- (๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์
- (๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

- (๑) ห้ามบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- (๒) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- (๓) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิต หรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวด ๖

ศาสนสมบัติ

มาตรา ๔๐ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็น สองประเภท

- (๑) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง
 - (๒) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง
- การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนา เพื่อการนี้ให้ถือว่ากรมการศาสนาเป็นเจ้าของศาสนสมบัตินั้นด้วย

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดใน
กฎกระทรวง

มาตรา ๔๑ ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลาง
ด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้
งบประมาณนั้นได้

หมวด ๗

บทกำหนดโทษ

* มาตรา ๔๒ ผู้ใดมิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระ อุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความเป็น
พระอุปัชฌาย์ ตามมาตรา ๒๓ แล้ว กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุก
ไม่เกินหนึ่งปี

* มาตรา ๔๓ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ จิตวา วรคสอง มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรคสาม
หรือมาตรา ๒๘ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

* มาตรา ๔๔ ผู้ใดพ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้ว ไม่ว่าจะมียก
วินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่ โดยกล่าวความเท็จหรือ
ปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

* มาตรา ๔๕ ทวี ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายสมเด็จพระ
พระสังฆราช ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

* มาตรา ๔๕ ตริ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อม
เสียหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำ
ทั้งปรับ

* มาตรา ๔๒ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๔๓ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๔๔ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๔๔ ทวี เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

* มาตรา ๔๕ ตริ เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

หมวด ๘

เบ็ดเตล็ด

มาตรา ๔๕ ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

* มาตรา ๔๖ การปกครองคณะสงฆ์อื่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

* มาตรา ๔๖ แก้ไขโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

หมายเหตุ

๑. ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติเพิ่มเติมอีก ๔ มาตรา คือ มาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๐ และมาตรา ๒๑ ดังนี้

มาตรา ๑๘ บรรดากฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมที่ออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๙ วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามประมวลแพ่งและพาณิชย์ ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๐ ให้พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้ง และสถาปนาให้มีสมณศักดิ์อยู่ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินี้ยังมีสมณศักดิ์นั้นต่อไป

ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ กรรมการ หรืออนุกรรมการใด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ หรือตามกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ยังคงดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือจนกว่ามหาเถรสมาคมจะมีมติเป็นประการอื่น

มาตรา ๒๑ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

๒. ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

๒.๑ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ

๒.๒ นายอนันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

แบบสอบถามเพื่อการศึกษา
เรื่อง รูปแบบการจัดองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ไทย

๑. รูปแบบการจัดองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่ ควรเพิ่มหรือลดลงอย่างไร?

๒. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ระเบียบ กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ควรเพิ่มหรือลดในเรื่องใดบ้าง และเพิ่มหรือลดอย่างไร?

๓. ณ เวลาปัจจุบันนี้ หน่วยงานที่สนับสนุนและกำกับดูแลคณะสงฆ์ที่มีอยู่เพียงพอหรือไม่ ควรลดหรือเพิ่มหน่วยงานลักษณะใดบ้าง?

๔. ปัญหาและอุปสรรคขององค์กรการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ปัญหาควรเป็นอย่างไร?

ประวัติผู้ศึกษาวิจัย

ชื่อผู้เขียน	พระสมรรตชัย มั่งค้ำมี (กิตติโสภโณ)
วันเดือนปีเกิด	๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๕
สถานที่เกิด	๕๖ หมู่ ๒ ตำบลป่าซัน อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี	พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
สถานที่สำเร็จการศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีที่สำเร็จการศึกษา	ปีการศึกษา ๒๕๓๕
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

